

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

БУРДІК ВЛАДИСЛАВ ІГОРОВИЧ

УДК 342.95(477):351.77

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ВИМОГ САНІТАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Робота виконана у Приватному вищому навчальному закладі «Університет сучасних знань»

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ТЕРЕМЕЦЬКИЙ Владислав Іванович,
Державна установа «Інститут економіко-правових
досліджень імені В. К. Макутова
Національної академії наук України»,
завідувач сектору проблем реалізації
господарського законодавства

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
ЛОГВИНЕНКО Борис Олексійович,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
професор кафедри права

доктор юридичних наук, професор
КНИШ Сергій Володимирович,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

Захист відбудеться «31» серпня 2026 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано 30 липня 2026 року

Вчений секретар докторської
спеціалізованої вченої ради

Олена ГУЛАК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Значення охорони здоров'я як невід'ємної складової державної політики та ключової галузі гуманітарної сфери залишається сьогодні надзвичайно важливим. Це зумовлено тим, що стан громадського здоров'я безпосередньо впливає на середню тривалість життя населення, зміцнення людського капіталу та сталий розвиток держави загалом. Водночас роль охорони здоров'я істотно зростає в умовах дії надзвичайних правових режимів, епідемічних загроз та інших обставин, що дестабілізують суспільне життя.

Реалії воєнного стану, обумовленого повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України, розпочатою в лютому 2022 року, потребують, серед іншого, стійкого функціонування національної системи охорони здоров'я. Масова міграція населення із зон активних бойових дій, пошкодження об'єктів критичної інфраструктури, забруднення навколишнього природного середовища та сезонне погіршення епідемічної ситуації вимагають наявності юридично досконалого санітарного законодавства та усталеної правозастосовної практики.

В умовах подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні особливої актуальності набувають дослідження правового регулювання цієї сфери, зокрема, адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства. Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я, розвиток санітарного законодавства потребує системного підходу з урахуванням сучасних викликів і загроз, належного правового регулювання, а також ефективного функціонування інституту адміністративної відповідальності за його порушення.

Теоретико-правову основу роботи становлять наукові праці В. Б. Авер'янова, З. С. Гладуна, О. В. Гулак, П. В. Діхтієвського, О. В. Кузьменко, В. І. Курила, В. В. Ладиченка, О. М. Музичука, О. П. Світличного, С. Г. Стеценка, В. І. Теремецького та інших провідних вітчизняних фахівців у галузі права. Проблемні аспекти правового регулювання охорони здоров'я в Україні досліджували у своїх працях С. Б. Булеца, Р. Ю. Гревцова, Є. В. Дуліба, С. В. Книш, Б. О. Логвиненко, Г. В. Муляр, Г. М. Сарibaєва, І. Я. Сенюта, О. О. Терзі, І. В. Чеховська, О. С. Ховпун та інші науковці.

Окремі аспекти адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я України розглядалися у працях С. В. Книша «Адміністративно-правові відносини у сфері охорони здоров'я в Україні» (Тернопіль, 2019), Б. В. Ковалю «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я» (Київ, 2024), Ю. В. Бурченко «Адміністративна відповідальність за порушення правил карантину» (Рівне, 2024) та О. М. Геглюк «Публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я» (Харків, 2025).

Незважаючи на наявність зазначених досліджень, проблема адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України не отримала належного комплексного наукового опрацювання. Наведені обставини обумовлюють своєчасність та актуальність проведення дослідження, присвяченого адміністративній відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тематика дисертаційного дослідження відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Концепції розвитку системи громадського здоров'я, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-р; Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 р. № 34-р, та Операційному плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках, затвердженому цим розпорядженням; Стратегії розвитку імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики, на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 р. № 562-р; Стратегії розвитку Національної академії правових

наук України на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12–21.

Дисертаційне дослідження виконано в межах цільової комплексної науково-дослідної теми Приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань» «Діагностика розвитку регіонального соціуму: економічний та правовий вимір» (ресстраційний номер 0119U103999).

Мета та завдання дослідження. Мета дисертації полягала у розкритті сутності, змісту та особливостей адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України, а також у формуванні науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення її нормативно-правового регулювання та практики застосування задля підвищення ефективності забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність формулювання та вирішення таких наукових завдань:

- встановити особливості становлення і розвитку інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні;
- визначити стан правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України;
- охарактеризувати юридичні склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням вимог санітарного законодавства України;
- охарактеризувати загальні засади провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України;
- розкрити особливості правового статусу учасників провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України;
- розглянути стадії провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України;
- охарактеризувати зарубіжний досвід юридичної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства;
- визначити перспективи удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення.

Предмет дослідження – адміністративна відповідальність за порушення вимог санітарного законодавства України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить система загальнофілософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких зумовлене специфікою адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України. Діалектичний метод дав змогу розглянути адміністративну відповідальність за порушення вимог санітарного законодавства як динамічне правове явище, проаналізувати сучасний стан правового регулювання цього інституту та визначити перспективи його удосконалення (підрозділи 1.1, 1.2, 3.2). Історико-правовий метод використано для з'ясування особливостей становлення і розвитку інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні (підрозділ 1.1). Логіко-семантичний метод застосовано для уточнення термінологічного апарату, а також формулювання авторських підходів і дефініцій у досліджуваній сфері (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1). Формально-юридичний метод дав змогу проаналізувати положення законодавства, що регламентує підстави, порядок і межі адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1–2.3). Системно-структурний метод, методи класифікації та групування застосовано під час систематизації нормативно-правових актів у сфері санітарного законодавства, класифікації адміністративних правопорушень за характером порушених санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних вимог, а також розмежування суб'єктів складання протоколів, розгляду справ та застосування адміністративних стягнень (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2). Порівняльно-правовий метод сприяв

узагальненню зарубіжного досвіду юридичної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства та визначенню можливостей його врахування для удосконалення вітчизняного законодавства (підрозділ 3.1). Індуктивний і дедуктивний методи застосовано під час переходу від аналізу окремих норм законодавства до формулювання загальних висновків, а також під час обґрунтування пропозицій щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (підрозділи 1.3, 3.2). Методи аналізу і синтезу дали змогу розкрити окремі елементи механізму адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства та узагальнити їх як цілісний правовий інститут (розділи 1–3). Статистичний метод і метод узагальнення застосовано для вивчення стану реалізації адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства, аналізу правозастосовної практики та виявлення типових проблем оформлення матеріалів у таких справах (підрозділи 2.1–2.3, 3.2).

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері охорони здоров'я, громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, чинне законодавство України, підзаконні нормативно-правові акти, акти органів місцевого самоврядування, а також нормативно-правові акти, що втратили чинність, але мають значення для з'ясування генези правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять офіційні статистичні, аналітичні та інформаційні матеріали органів державної влади та місцевого самоврядування; профільних міністерств і служб; судова практика; довідкові, аналітичні та інформаційні видання, а також матеріали міжнародних організацій з питань охорони здоров'я, громадського здоров'я, санітарного й епідемічного благополуччя населення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень, в якому з урахуванням сучасних наукових підходів розкрито сутність, зміст та особливості адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України, а також сформульовано науково обґрунтовані висновки й пропозиції щодо її нормативно-правового регулювання та практики застосування.

За результатами проведеного дослідження в дисертації сформульовано положення, висновки та пропозиції, що містять елементи наукової новизни та виносяться на захист, а саме:

вперше:

– здійснено систематизацію нормативно-правових актів у сфері порушення вимог санітарного законодавства України за кількома логічними класифікаційними структурами: 1) за юридичною силою; 2) за суб'єктом нормотворення; 3) за функціональним призначенням;

– обґрунтовано доцільність затвердження на рівні Кабінету Міністрів України Типового положення про порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення в органах місцевого самоврядування, в якому слід передбачити: а) строки розгляду протоколу про адміністративне правопорушення; б) розгляд протоколу за умови присутності не менше двох третин членів від складу виконавчого комітету; в) прийняття рішення більшістю голосів; г) обов'язкову присутність юрисконсульта міської або сільської ради під час розгляду протоколів; д) умови виклику особи, щодо якої може бути прийнято рішення про притягнення до адміністративної відповідальності; е) гарантії процесуальних прав осіб, які беруть участь у розгляді справи; ж) порядок оголошення, вручення або надіслання постанови у справі; з) особливості розгляду місцевою радою скарги на постанову виконавчого комітету про притягнення особи до адміністративної відповідальності;

– запропоновано нову редакцію ст. 44-3 КУпАП під назвою «Порушення правил щодо карантину», яка передбачає: диференціацію відповідальності за суб'єктами (громадяни та посадові особи); запровадження альтернативних санкцій (попередження або штраф);

виокремлення повторності вчинення правопорушення як кваліфікуючої ознаки з підвищеною санкцією; приведення диспозиції у відповідність до єдиного базового закону;

удосконалено:

– дефініцію складу правопорушення (проступку) щодо порушення вимог санітарного законодавства, під яким розуміється сукупність основних, визначальних ознак, за наявності яких протиправне діяння щодо санітарно-гігієнічних або санітарно-протиепідемічних правил і норм можна класифікувати як порушення вимог санітарного законодавства;

– систему стадій провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України, до яких віднесено: відкриття провадження та адміністративне розслідування, розгляд справи про адміністративне правопорушення та прийняття у ній рішення, оскарження прийнятого рішення у справі та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення;

– науковий підхід до визначення суб'єктного складу адміністративних правопорушень у сфері санітарного законодавства шляхом обґрунтування доцільності передачі функцій щодо розгляду окремих категорій справ від виконавчих комітетів до адміністративних комісій, утворених із числа осіб з юридичною освітою, скасування повноважень Держпродспоживслужби щодо складання протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 44-3 КУпАП, та надання права поліцейським складати протоколи про вчинення адміністративного проступку, передбаченого ч. 2 ст. 44-3 КУпАП;

дістали подальшого розвитку:

– періодизація становлення інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні, яка охоплює п'ять послідовних періодів: 1) імперський (кінець XIX – початок XX ст.); 2) радянський (1919–1991 рр.) з поділом на два етапи – до та після прийняття КУпАП 1984 року); 3) період становлення національного законодавства (1991–2000 рр.); 4) період реформування й адаптації (2001–05.09.2022 р.); 5) період євроінтеграції (06.09.2022 р. і дотепер);

– положення про необхідність приведення у відповідність законодавства щодо порушення вимог санітарного законодавства у зв'язку зі змінами, які відбулися в 2017 році та пов'язані з ліквідацією Держсанепідслужби і передачею наглядових і контрольних функцій Держпродспоживслужбі;

– обґрунтування необхідності зміни назви ст. 42 КУпАП, оскільки замість терміна «санітарні норми» запроваджено два нових: державні медико-санітарні правила (санітарні регламенти) та державні медико-санітарні нормативи (санітарні нормативи);

– науковий підхід щодо необхідності перегляду обсягу адміністративних санкцій за порушення вимог санітарного законодавства України з метою наближення до європейських стандартів шляхом підвищення розміру адміністративного штрафу та можливості застосування додаткових адміністративних заходів впливу для юридичних осіб, зокрема у вигляді тимчасового припинення діяльності;

– наукове положення про комплексний характер перспектив удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства, що охоплює три взаємопов'язані напрями: нормативно-правовий, інституційно-процедурний та інформаційно-просвітницький.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як теоретико-методологічне підґрунтя для подальших наукових досліджень проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України, адміністративно-деліктного забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення, а також удосконалення адміністративно-правових засобів охорони громадського здоров'я (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в науково-дослідну діяльність НДІ публічного права від 01.09.2025 р.); правотворчій діяльності – під час підготовки проєктів законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення положень Кодексу України про адміністративні

правопорушення, законодавства у сфері громадського здоров'я, санітарного та епідемічного благополуччя населення, державного нагляду (контролю), а також під час оновлення норм щодо підстав, суб'єктів, складів правопорушень, санкцій та процедур притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства; правозастосовній практиці – для удосконалення діяльності Держпродспоживслужби, Міністерства охорони здоров'я України, Національної поліції України, органів місцевого самоврядування, адміністративних комісій, судів та інших суб'єктів, уповноважених виявляти порушення вимог санітарного законодавства, складати протоколи про адміністративні правопорушення, розглядати відповідні справи та застосовувати адміністративні стягнення; освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників, лекційних курсів, методичних матеріалів, проведення практичних занять із навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Доктрина публічного права», а також у системі підвищення кваліфікації працівників органів публічної адміністрації, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням вимог санітарного законодавства (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань» від 20.05.2025 р. № 08).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, виконаною з дотриманням вимог академічної доброчесності. Теоретичні положення наукової новизни, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, сформульовано здобувачем особисто. Використані в роботі наукові результати, ідеї, положення та публікації інших авторів супроводжуються посиланнями на відповідні джерела. Усі висновки, пропозиції та рекомендації щодо удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України, зокрема щодо уточнення нормативно-правового регулювання, розмежування повноважень компетентних органів, удосконалення складів адміністративних правопорушень і провадження у відповідних справах, розроблено здобувачем самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дисертації було апробовано на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє» (м. Харків, 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття» (м. Харків, 2023 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 2024 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 8 наукових працях, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 3 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що налічують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (252 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, визначено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету та завдання роботи, окреслено об'єкт і предмет дослідження, описано застосовані методи дослідження, визначено теоретичну та емпіричну основу дисертації, розкрито наукову новизну здобутих результатів та їхню практичну значущість, зазначено особистий внесок здобувача та апробацію результатів дослідження, публікації автора за темою дисертації, її структуру й обсяг.

Розділ 1 «Нормативно-правові основи адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Гене́за інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні»* з'ясовано, що становлення інституту

адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні є результатом тривалого історичного процесу, що відбувався під впливом суспільно-політичних змін, епідемічних викликів та міжнародних зобов'язань держави. На підставі аналізу нормативно-правової бази, трансформації інституційної моделі санітарного нагляду та характеру юридичної відповідальності виокремлено п'ять послідовних періодів його розвитку: імперський (кінець XIX – початок XX ст.), радянський (1919–1991 рр.), період становлення національного законодавства (1991–2000 рр.), період реформування й адаптації (2001–05.09.2022 р.) та період євроінтеграції (06.09.2022 р. і дотепер).

Встановлено, що в імперський та ранній радянський періоди юридична відповідальність за порушення санітарного законодавства мала переважно репресивний характер і ґрунтувалася на кримінально-правових механізмах впливу. Ознаки формування самостійного інституту адміністративної відповідальності у цій сфері з'явилися у 1931 році після закріплення можливості застосування адміністративної відповідальності у вигляді штрафу. Утім самостійний інститут адміністративної відповідальності у цій сфері остаточно оформився лише з прийняттям КУпАП у 1984 році.

Після проголошення незалежності ключовими актами формування національного санітарного законодавства стали Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (1994) та Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» (2000). Водночас збереження радянських норм КУпАП без належної адаптації зумовило системні суперечності між кодифікованим і спеціальним законодавством, які не подолані й досі.

Прийняття Закону України «Про систему громадського здоров'я» (2022) докорінно змінило понятійно-категоріальний апарат і модель публічного адміністрування у сфері санітарно-епідемічного благополуччя, що зумовлює об'єктивну необхідність комплексного приведення норм КУпАП, зокрема статей 42, 44-3 та 188-11, у відповідність до чинного законодавства шляхом уточнення термінології, розширення кола діянь та визначення системи суб'єктів, уповноважених розглядати відповідні справи про адміністративні правопорушення.

Підрозділ 1.2 *«Правове регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства»* присвячено нормативно-правовій основі адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства. Проведено систематизацію нормативно-правових актів: 1) за юридичною силою: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони України, підзаконні нормативно-правові акти (постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства охорони здоров'я України, акти Держпродспоживслужби, розпорядження місцевих адміністрацій); 2) за суб'єктом нормотворення: нормативно-правові акти Верховної Ради України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Міністерства охорони здоров'я України, нормативно-правові акти Держпродспоживслужби, нормативно-правові акти органів місцевої влади; 3) за функціональним призначенням: рамкові нормативно-правові акти (визначають загальні принципи, державні органи тощо); регуляторні нормативно-правові акти (встановлюють вимоги до харчових продуктів, повітря, води, побуту, закладів освіти, закладів охорони здоров'я), процедурні нормативно-правові акти (регулюють порядок здійснення перевірок та притягнення до відповідальності), спеціальні нормативно-правові акти (прийняті в умовах епідемій або воєнного стану)

Встановлено, що попри ліквідацію Держсанепідслужби у 2017 році та перехід повноважень щодо контролю за дотриманням санітарного законодавства до Держпродспоживслужби, ще й досі окремі приписи законодавства, що стосуються процесуального порядку притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства, не приведені у відповідність та зазначають як суб'єкта розгляду справ і складання протоколів про санітарні правопорушення Держсанепідслужбу, що ліквідована (ст. ст. 188-11, 236, 255 КУпАП). З огляду на це обґрунтовано необхідність перегляду законодавчих та нормативно-правових актів, які є застарілими та не враховують вимоги і виклики сучасності, визначення строків

для такого перегляду, створення постійно діючої робочої групи з удосконалення законодавства із залученням громадськості.

Охарактеризовано ст. 54 Закону України «Про систему громадського здоров'я» та зроблено висновок, що формулювання «порушення вимог санітарного законодавства» є досить загальним і не відповідає принципу правової визначеності, що може призводити до різного трактування на практиці та зростання кількості оскаржень постанов про накладення адміністративних штрафів.

Проаналізовано наукові погляди щодо доцільності прийняття Санітарно-епідемічного кодексу України та зроблено висновок про необхідність посилення санітарного законодавства шляхом оновлення та імплементації існуючих правових норм, ефективного контролю та впровадження нових інструментів адміністративного управління, а не шляхом формального кодифікування.

У підрозділі 1.3 *«Загальна характеристика юридичних складів адміністративних правопорушень щодо порушення вимог санітарного законодавства в Україні»* розглянуто юридичні склади правопорушень двох основних груп: 1) порушення вимог санітарного законодавства; 2) невиконання приписів посадових осіб органів державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства у відповідній сфері.

Встановлено, що адміністративне правопорушення, передбачене ст. 42 КУпАП, має формальний склад, оскільки диспозиція цієї статті не містить вказівки на обов'язкове настання шкідливих наслідків діяння. Для притягнення особи до адміністративної відповідальності за цією статтею достатньо встановлення факту вчинення протиправного діяння, що полягає в порушенні чинних санітарних норм. При цьому в законодавстві відсутній перелік діянь, що становлять правопорушення, однак до них можуть належати: 1) недотримання санітарних вимог щодо утримання об'єктів господарювання; 2) порушення правил особистої гігієни у закладах громадського харчування; 3) відсутність належного санітарного нагляду на підприємствах; 4) невиконання рішень та приписів органів санітарного контролю.

Доведено, що адміністративна відповідальність за ст. 44-3 КУпАП настає не лише за порушення правил і норм під час карантину, а за будь-яке порушення загальних санітарних норм, які закріплені у законодавчому акті. Словосполучення «іншими актами законодавства» стосується саме «правил щодо карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм», а не «з питань боротьби з інфекційними хворобами». Як наслідок, в судовій практиці будь-яке порушення санітарної норми може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 44-3 КУпАП.

Розділ 2 «Проведення у справах про порушення вимог санітарного законодавства України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Загальні засади провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України»* визначено, що провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства є особливою формою провадження у справах про адміністративні правопорушення, яка характеризується специфічними учасниками, доказами, строком розгляду, заходами адміністративної відповідальності, і певними характерними процесуальними діями, що здійснюються на різних стадіях адміністративного процесу. Ознаки цього різновиду проваджень у справах про адміністративні правопорушення полягають у такому: а) розгляд справ про адміністративні проступки, передбачені ст. 42 і ст. 44-3 КУпАП, здійснюється у звичайному, а не спрощеному порядку; б) особливий перелік осіб та органів влади, які мають статус учасників провадження; в) єдиним адміністративним стягненням, яке може бути застосоване за порушення санітарних норм і правил карантину людей, є штраф; г) строк накладення стягнення судом у разі вчинення адміністративного проступку, пов'язаного із порушенням санітарно-гігієнічних або санітарно-протиепідемічних норм, складає три місяці з дня його виявлення. Водночас виконавчий комітет місцевої ради або Держпродспоживслужба повинні застосувати адміністративне стягнення за появу у громадському місці без засобів індивідуального захисту або порушення

санітарних норм, не пізніше двох місяців з дня вчинення такого адміністративного правопорушення; г) доказами в адміністративних справах про порушення санітарних норм і правил карантину людей можуть бути накази та інструкції, затверджені на окремому підприємстві, пояснення працівників, акти перевірки підприємства інспекторами, матеріали перевірок окремих установ органами охорони здоров'я та інші, пояснення свідків, записи відеореєстраторів.

У підрозділі 2.2 *«Учасники провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України»* до учасників провадження у справах про адміністративні проступки, які пов'язані з порушенням санітарних норм і правил карантину людей, віднесені фізичні особи та посадові особи органів влади. Варто виокремити осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, їхніх захисників, свідків, перекладача та експерта. До суб'єктів, які можуть вчинити адміністративні правопорушення, передбачені ст. 42 та ст. 44-3 КУпАП, слід віднести посадових осіб підприємств і організацій, службовців органів державної влади та місцевого самоврядування, до посадових обов'язків яких належить забезпечення дотримання санітарних, гігієнічних та протиепідемічних заходів.

Протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 42 та ст. 44-3 КУпАП, мають право складати поліцейські, працівники органів охорони здоров'я, Держпродспоживслужби, а також уповноважені особи виконавчих комітетів міських, сільських і селищних рад. Розгляд справ про такі правопорушення належить до компетенції судів, Держпродспоживслужби та виконавчих комітетів місцевих рад. Прийняти рішення щодо скарг на постанови у справах про порушення правил карантину людей можуть місцеві ради, посадові особи вищого рівня Держпродспоживслужби, а також місцеві та апеляційні суди.

У підрозділі 2.3 *«Стадії провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України»* констатовано, що провадження у справах про адміністративні проступки, пов'язані з порушеннями санітарних норм і правил карантину людей, можна розділити на чотири стадії: відкриття провадження та адміністративне розслідування, розгляд справи про адміністративне правопорушення та прийняття у ній рішення, оскарження прийнятого рішення у справі та виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення.

Вивчення особливостей провадження у справах про порушення санітарних норм та правил карантину людей призводить до висновку про необхідність внесення таких змін до законодавства: а) визначити конкретних посадових осіб центральних і місцевих органів охорони здоров'я, які матимуть право складати протоколи про адміністративні проступки у сфері порушення санітарних норм та правил карантину людей; б) закріпити наказом Держпродспоживслужби право конкретних посадових осіб складати протоколи про адміністративні проступки, пов'язані з порушенням санітарних норм та правил карантину людей; в) скасувати повноваження Держпродспоживслужби щодо складання протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 44-3 КУпАП, тобто за появу громадянина у громадському місці без засобів індивідуального захисту під час карантину; г) надати право поліцейським складати протоколи про вчинення адміністративного проступку, передбаченого ч. 2 ст. 44-3 КУпАП тощо.

Розділ 3 «Удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід юридичної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства»* встановлено, що за порушення санітарного законодавства у зарубіжних державах особи можуть нести цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність. При цьому нормативно-правова база, що визначає основні засади адміністративної відповідальності в цій сфері, у більшості держав складається зі спеціального закону, що містить положення про санітарне та епідемічне благополуччя населення, а також із закону чи кодексу про адміністративні правопорушення, що об'єднує загальні норми щодо їх поняття, видів санкцій та суб'єктного складу. Правові наслідки адміністративних

правопорушень у більшості країн не обмежуються штрафами, а включають додаткові заходи впливу на правопорушників, такі як припинення діяльності юридичної особи, анулювання ліцензії на ведення підприємницької діяльності тощо. Також можна констатувати, що в усіх державах, чиї нормативно-правові акти були проаналізовані у цьому підрозділі дисертації, до відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері санітарного законодавства можуть бути притягнуті як фізичні, так і юридичні особи (їх посадові особи).

Крім того, враховуючи зарубіжний досвід забезпечення дотримання населенням карантинних заходів під час пандемії COVID-19, видається, що кратне збільшення штрафів за їх порушення є не лише засобом постпротиправної реакції держави на вчинене правопорушення, але й ефективно забезпечує превентивну функцію юридичної відповідальності.

У підрозділі 3.2 *«Перспективи удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні»* з'ясовано, що ефективність адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства визначається ступенем реалізації базових принципів юридичної відповідальності – справедливості, законності, обґрунтованості, невідворотності та доцільності. Аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики свідчить про системне порушення цих принципів при застосуванні ст. 42 і ст. 44-3 КУпАП, що зумовлює необхідність їх комплексного удосконалення за трьома пов'язаними напрямками: нормативно-правовим, інституційно-процедурним та інформаційно-просвітницьким.

Встановлено, що чинна редакція ст. 44-3 КУпАП не відповідає базовим принципам адміністративної відповідальності, що підтверджується значною кількістю закритих судами проваджень. Запропоновано нову редакцію ст. 44-3 КУпАП під назвою «Порушення правил щодо карантину», яка передбачає: узгодження диспозиції з термінологічним апаратом Закону України «Про систему громадського здоров'я»; запровадження альтернативних санкцій; диференціацію розмірів штрафів залежно від суб'єкта правопорушення; виокремлення повторності як кваліфікуючої ознаки з підвищеною санкцією та обов'язковим судовим розглядом. Обґрунтовано недоцільність усунення бланкетної диспозиції, адже оперативне реагування на загрози потребує підзаконного регулювання.

Визначено, що ключовою системною проблемою правозастосування є неузгодженість норм КУпАП щодо суб'єктів, уповноважених складати протоколи та розглядати справи за ст. 42 і ст. 44-3 КУпАП. З метою усунення відповідних прогалин запропоновано чітку систему розмежування повноважень між Держпродспоживслужбою, Національною поліцією, органами місцевого самоврядування та судами, а також обґрунтовано доцільність передачі функцій щодо розгляду окремих категорій справ від виконавчих комітетів до адміністративних комісій із числа осіб із юридичною освітою.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження викладено наукові положення та сформульовано пропозиції, спрямовані на вирішення важливого наукового завдання, що полягає у розкритті сутності, змісту та особливостей адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України. Узагальнення одержаних результатів проведеного дослідження надало можливість сформулювати такі висновки:

1. Визначено особливості становлення й розвитку інституту відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні, які полягають у трансформації інституційної моделі санітарного нагляду та характеру юридичної відповідальності – від переважної криміналізації санітарних порушень у радянський період через поступову інституалізацію національного санітарного законодавства до сучасної системи, зорієнтованої на гармонізацію з правом ЄС та забезпечення конституційного права громадян на охорону здоров'я.

Становлення інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні представлене через п'ять послідовно триваючих

періодів: імперського (кінець XIX – початок XX ст.), радянського (1919–1991 рр., з поділом на два етапи: до та після кодифікації 1984 року), періоду становлення національного законодавства (1991–2000 рр.), періоду реформування й адаптації (2001–05.09.2022 р.) та періоду євроінтеграції (06.09.2022 р. і дотепер).

Встановлено, що в імперський та ранній радянський періоди юридична відповідальність за порушення санітарного законодавства мала переважно репресивний характер і ґрунтувалася здебільшого на кримінально-правових механізмах впливу. Ознаки формування самостійного інституту адміністративної відповідальності у цій сфері з'явилися у 1931 році після закріплення можливості застосування адміністративної відповідальності у вигляді штрафу. Утім самостійний інститут адміністративної відповідальності у цій сфері остаточно оформився лише з прийняттям КУпАП у 1984 році.

2. Правове регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України засвідчує, що наразі триває процес вдосконалення та адаптування його норм до законодавства європейських країн і наближення якості життя українців до якості життя в цих країнах. Підтримано позицію на рівні центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я, здійснити перегляд законодавчих та нормативно-правових актів, які є застарілими та не враховують вимоги та виклики сучасності, встановити строки для такого перегляду, створити постійно діючу робочу групу з удосконалення законодавства із залученням громадськості.

Санітарне законодавство складається із системи нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, встановлюють санітарні норми, державні медико-санітарні правила та інші обов'язкові вимоги до факторів середовища життєдіяльності людини: навколишнього природного середовища, води, харчових продуктів, атмосферного повітря, умов праці, навчання, проживання тощо. Воно передбачає низку адміністративно-правових засобів реагування на порушення таких вимог. Однак ефективність їх застосування залежить від чіткості правових норм, їх відповідності сучасним реаліям та належного виконання уповноваженими суб'єктами.

Виходячи з доктринальних положень систематизації нормативно-правових актів, доцільно запропонувати декілька логічних класифікаційних структур:

1) за юридичною силою: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони України, підзаконні нормативно-правові акти (постанови КМУ, накази МОЗ, акти Держпродспоживслужби, розпорядження місцевих адміністрацій);

2) за суб'єктом нормотворення: нормативно-правові акти ВРУ, нормативно-правові акти КМУ, нормативно-правові акти МОЗ України, нормативно-правові акти Держпродспоживслужби, нормативно-правові акти органів місцевої влади;

3) за функціональним призначенням: рамкові нормативно-правові акти (визначають загальні принципи, державні органи тощо), регуляторні нормативно-правові акти (встановлюють вимоги до харчових продуктів, повітря, води, побуту, закладів освіти, закладів охорони здоров'я), процедурні нормативно-правові акти (регулюють порядок здійснення перевірок та притягнення до відповідальності), спеціальні нормативно-правові акти (прийняті в умовах епідемій або воєнного стану).

3. Охарактеризовано юридичні склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням вимог санітарного законодавства України та констатовано, що всі ці проступки мають формальний склад. Обов'язковою ознакою є сам факт вчинення протиправного діяння, тому кожне з таких діянь буде вважатися адміністративним правопорушенням відразу ж після його вчинення, незважаючи на те, чи настав протиправний результат від вчинення того чи іншого правопорушення і чи мав місце причинний зв'язок між діянням та цими результатами (наслідками).

Визначено суб'єктів відповідно до ст. 44-3 КУпАП, якими є загальні суб'єкти – громадяни, а також спеціальні суб'єкти – посадові особи, до службових чи професійних

обов'язків яких належить дотримання правил щодо карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, та які можуть бути працівниками органів санітарно-епідемічного нагляду, інших органів державної влади, місцевого самоврядування, службовими особами підприємств, установ і організацій, громадянами-підприємцями тощо. Окреслено проблематику правозастосування, що суб'єктом відповідальності часто помилково визначають особу, яка перебуває у трудових відносинах із суб'єктом господарювання і не може нести відповідальність за виявлені порушення. Судова практика свідчить, що однією з причин закриття справ є надмірна суворість та безальтернативність санкції за ч. 1 ст. 44-3 КУпАП, що спонукало суддів до закриття проваджень та звільнення порушників від адміністративної відповідальності. Порівнюючи санкції ч. 1 ст. 44-3 КУпАП та ст. 42 КУпАП, що співвідносяться між собою як загальна і спеціальна норми, варто зазначити, що порушення санітарних норм передбачає накладення штрафу на громадян у розмірі від 1 до 20 н. м. д. г. і на посадових осіб – від 6 до 25 н. м. д. г. Натомість порушення правил щодо карантину людей тягне за собою накладення штрафу на громадян від 1000 до 2000 н. м. д. г. і на посадових осіб – від 2000 до 1000 н. м. д. г. Тобто ці санкції різняться в десятки разів і це вказує на певну непослідовність законодавця.

4. З'ясовано, що провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України має низку особливостей: 1) розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені у ст. 42 і ст. 44-3 КУпАП, проводиться у звичайному, а не спрощеному порядку; 2) особливий перелік суб'єктів провадження (посадові особи Держпродспоживслужби, поліцейські, працівники органів охорони здоров'я, уповноважені особи виконавчих комітетів міських, сільських і селищних рад). Водночас розглядати справи про такі правопорушення мають право суди та виконавчі комітети місцевих рад; 3) єдиним адміністративним стягненням, яке може бути застосоване за порушення санітарних норм і правил карантину людей, є штраф; 4) особливі строки застосування адміністративних стягнень; 5) доказами в адміністративних справах про порушення санітарних норм та правил карантину людей можуть бути документи, що засвідчують порушення санітарних, гігієнічних та протиепідемічних норм на підприємстві; 6) можливе вжиття таких заходів забезпечення провадження як огляд і вилучення документів.

Обґрунтовано позицію про доцільність доповнення ст. 265 КУпАП нормою, згідно з якою у разі вилучення документів адміністрація підприємств, установ і організацій (або ФОП) повинні отримати право зняти копії з документів, які підлягають вилученню в межах провадження.

5. Констатовано, що учасниками провадження у справах про адміністративні проступки, які пов'язані з порушенням санітарних норм і правил карантину людей, можуть бути фізичні особи та посадові особи органів влади. Серед громадян як учасників провадження варто назвати осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, їхніх захисників, свідків, перекладача та експерта. З-поміж суб'єктів адміністративних правопорушень, передбачених ст. 42 і ст. 44-3 КУпАП, варто назвати службовців органів державної влади та місцевого самоврядування, до посадових обов'язків яких належить здійснення санітарних, гігієнічних, протиепідемічних заходів та карантинних обмежень. Суб'єктами цього адміністративного проступку можуть бути керівники та спеціалісти підприємств, установ і організацій різних форм власності, що відповідають за виконання різних санітарних норм, зокрема і заходів по боротьбі з інфекційними хворобами.

Для удосконалення правового статусу учасників провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України запропоновано такі зміни до законодавства: 1) визначити конкретних посадових осіб центральних і місцевих органів охорони здоров'я, наділених правом складати протоколи про адміністративні проступки у досліджуваній сфері порушення правил карантину людей. Відповідні норми варто передбачити в окремій інструкції про складення протоколів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами МОЗ України; 2) закріпити наказом Держпродспоживслужби право конкретних посадових осіб складати протоколи

про адміністративні проступки, пов'язані з порушенням санітарних норм та правил карантину людей; 3) передбачити у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» права конкретних посадових осіб складати протоколи про адміністративні проступки загалом та у сфері порушення правил карантину людей зокрема; 4) повноваження щодо розгляду протоколів про адміністративні правопорушення, закріплені у ч. 2 ст. 44-3 КУпАП, передати від виконавчого комітету місцевої ради до адміністративної комісії, яка буде створена цією радою; 5) затвердити Типове положення про порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення в органах місцевого самоврядування, в якому слід передбачити: а) строки розгляду протоколу про адміністративні правопорушення; б) розгляд протоколу за умови присутності двох третин членів від складу виконавчого комітету; в) прийняття рішення більшістю голосів; г) обов'язкову присутність юрисконсульта міської або сільської ради під час розгляду протоколів про адміністративні правопорушення; д) умови виклику особи, щодо якої може бути прийнято рішення про притягнення до адміністративної відповідальності; е) гарантії процесуальних прав осіб, які беруть участь у розгляді справи про адміністративне правопорушення, встановлені КУпАП; ж) порядок оголошення, вручення або надіслання постанови по справі про адміністративне правопорушення; з) особливості розгляду місцевою радою скарги на постанову виконавчого комітету про притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення правил карантину людей; б) скасувати повноваження Держпродспоживслужби складати протоколи про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 44-3 КУпАП, тобто за появу громадянина у громадському місці без засобів індивідуального захисту під час карантину, адже працівники цієї служби не здійснюють патрулювання вулиць; 7) надати право поліцейським складати протоколи про вчинення адміністративного проступку, передбаченого ч. 2 ст. 44-3 КУпАП.

6. До стадій провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України віднесено: відкриття провадження та адміністративне розслідування, розгляд справи про адміністративне правопорушення та прийняття у ній рішення, оскарження прийнятого рішення у справі та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Протягом першої стадії здійснюється виявлення ознак правопорушення, складається протокол про адміністративний проступок, застосовуються заходи забезпечення провадження. Під час другої стадії здійснюється розгляд протоколу та виноситься постанова у справі. Третя стадія передбачає можливість оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення. Під час четвертої стадії відбувається виконання винесеної постанови.

Аналіз особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення на кожній його стадії призводить до висновку про необхідність внесення таких змін до законодавства:

1) встановити у ст. 257 КУпАП триденний строк для надіслання протоколу про адміністративне правопорушення уповноваженому органу влади (посадовій особі);

2) передбачити у ст. 277-2 КУпАП триденний строк для повідомлення учасників справи про розгляд протоколу у будь-якому органі влади та скоротити термін прийняття рішення у справах про порушення санітарних норм та правил карантину людей до однієї доби;

3) доповнити ст. 278 КУпАП частиною другою, в якій передбачити, що, якщо орган влади або суд виявить, що розгляд протоколу про адміністративне правопорушення не належить до його компетенції, він надсилає цей протокол за підвідомчістю; несвоєчасне сповіщення осіб, які беруть участь у справі, є підставою для перенесення розгляду у межах строку притягнення до адміністративної відповідальності;

4) передбачити у Положенні про Держпродспоживслужбу умови та порядок розгляду скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення, поданої до посадової особи вищого рівня.

7. На підставі узагальнення зарубіжного досвіду юридичної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства встановлено, що у пострадянських країнах адміністративні санкції за недотримання вимог санітарного законодавства закріплені

у кодексах про адміністративні правопорушення, натомість для країн Західної Європи більш властивою є відсутність кодифікованих актів, що передбачають адміністративні стягнення за різні види правопорушень. Відповідно, санкції за порушення санітарного законодавства встановлені у спеціальних законах, санітарних кодексах або актах органів місцевої влади.

З'ясовано, що правові наслідки за порушення вимог санітарного законодавства у більшості європейських країн не обмежуються штрафами, а включають додаткові заходи впливу на правопорушників у вигляді тимчасового припинення діяльності юридичної особи, анулювання ліцензій на ведення підприємницької діяльності та вилучення продукції, що не відповідає санітарним вимогам.

Виявлено, що для законодавства більшості зарубіжних держав простежується тенденція до збільшення розміру адміністративних штрафів за порушення вимог санітарного законодавства, що забезпечує не лише наявність правомірного реагування держави на вчинення адміністративного правопорушення, але й ефективне виконання превентивної функції юридичної відповідальності.

8. Встановлено, що перспективи удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні мають включати низку нормативно-правових та організаційних змін.

Аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики свідчить про системне порушення базових принципів адміністративної відповідальності – справедливості, законності, обґрунтованості, невідворотності та доцільності – при застосуванні ст. 42 і ст. 44-3 КУпАП. Основними недоліками є: термінологічна невідповідність норм КУпАП Закону України «Про систему громадського здоров'я»; надмірна суворість і безальтернативність санкцій, що спонукає суди до закриття проваджень через малозначність; відсутність диференціації відповідальності за суб'єктами та залежно від повторності вчинення правопорушення; збереження посилок на ліквідовану Держсанепідслужбу замість визначення актуального кола уповноважених суб'єктів.

З метою усунення виявлених недоліків запропоновано нові редакції ст. 42 КУпАП «Порушення державних медико-санітарних правил» з підвищенням розміру санкцій та ст. 44-3 КУпАП «Порушення правил щодо карантину» із запровадженням альтернативних санкцій у вигляді попередження або штрафу, диференціацією відповідальності залежно від суб'єкта правопорушення та виокремленням повторності як кваліфікуючої ознаки з підвищеною санкцією й обов'язковим судовим розглядом. Обґрунтовано недоцільність усунення бланкетності диспозиції ст. 44-3 КУпАП, оскільки оперативне реагування на епідеміологічні загрози об'єктивно потребує підзаконного регулювання з боку Кабінету Міністрів України, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Наголошено, що ефективність адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства не може бути забезпечена виключно нормативно-правовими заходами без належного інституційно-процедурного та інформаційно-просвітницького супроводу. В інституційно-процедурному вимірі запропоновано чітку систему розмежування повноважень між Держпродспоживслужбою, Національною поліцією, органами місцевого самоврядування та судами, а також передачу розгляду окремих категорій справ від виконавчих комітетів до адміністративних комісій із числа осіб із юридичною освітою. В інформаційно-просвітницькому – системне інформування населення про чинні санітарні норми та протиепідемічні заходи, підвищення кваліфікації уповноважених посадових осіб і залучення громадськості до контролю за дотриманням санітарного законодавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України

1. Бурдік В. І. Порушення вимог санітарного законодавства України як підстава адміністративної відповідальності. Наше право. 2017. № 1. С. 273–280.

2. Бурдік В. І. Генеза інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2021. Спецвипуск 10. С. 291–297.

3. Бурдік В. І. Провадження у справах про порушення вимог санітарного законодавства України. Європейські перспективи. 2022. № 1. С. 275–282.

4. Бурдік В. І. Характеристика складів адміністративних проступків щодо порушення вимог санітарного законодавства. Право.ua. 2022. № 1. С. 269–275.

Стаття у науковому виданні іншої держави

5. Burdik V. Administrative Liability for Violations of Sanitary Legislation Requirements: Regulatory and Legal Principles. Journal of Law and Social Sciences. 2025. No. 16. P. 31–35.

Тези наукових доповідей

6. Бурдік В. І. Правове регулювання підвідомчості адміністративних правопорушень у справах про порушення санітарного законодавства в Україні. Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє: III Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Харків, 9 грудня 2022 року: тези доповіді. Харків, 2022. С. 247–249.

7. Бурдік В. І. Проблеми розмежування повноважень органів (посадових осіб) щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення у справах про порушення санітарного законодавства України. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття: VII Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Харків, 9 червня 2023 року: тези доповіді. Харків, 2023. С. 214–216.

8. Бурдік В. І. Адміністративно-юрисдикційні повноваження органів місцевого самоврядування у справах про порушення санітарного законодавства. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: VIII Міжнародна науково-практична конференція, м. Тернопіль, 19–20 квітня 2024 року: тези доповіді. Тернопіль, 2024. С. 405–407.

АНОТАЦІЯ

Бурдік В. І. Адміністративна відповідальність за порушення вимог санітарного законодавства України. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2026.

Дисертацію присвячено розкриттю сутності, змісту та особливостей адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства України, а також формуванню науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення її нормативно-правового регулювання та практики застосування для підвищення ефективності забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. У дисертації встановлено особливості становлення і розвитку інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства в Україні; визначено стан правового регулювання адміністративної відповідальності у цій сфері, зокрема під час дії особливого правового режиму воєнного стану; охарактеризовано юридичні склади відповідних адміністративних правопорушень; детерміновано загальні засади провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням вимог санітарного законодавства України; розкрито особливості правового статусу учасників такого провадження; розглянуто його стадії; охарактеризовано зарубіжний досвід юридичної відповідальності за порушення вимог санітарного законодавства; визначено перспективи удосконалення адміністративної відповідальності за такі правопорушення в Україні. Особливу увагу в роботі приділено обґрунтуванню необхідності внесення змін і доповнень до санітарного законодавства України та його адаптації до правил, вимог і стандартів ЄС.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, санітарне законодавство, санітарний нагляд, санітарні норми та правила, карантин, епідемія, охорона здоров'я, заклади охорони здоров'я, медична допомога, медичні послуги, державний нагляд, протокол, провадження.

ANNOTATION

Burdik V. I. Administrative liability for violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine. Qualifying scientific work on manuscript rights.

The thesis for a candidate degree by the specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2026.

The dissertation is devoted to revealing the essence, content and features of administrative liability for violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine, as well as to the formation of scientifically substantiated proposals for improving its regulatory and legal regulation and practice of application to increase the effectiveness of ensuring the sanitary and epidemiological well-being of the population.

The peculiarities of the formation and development of the institute of administrative liability for violation of the requirements of the sanitary legislation in Ukraine are established. The state of legal regulation of administrative liability in this area has been assessed, in particular during the period when the special legal regime of martial law was in force. A systematization of regulatory legal acts in the field of violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine has been carried out according to several logical classification structures: 1) by legal force; 2) by the subject of norm-setting; 3) by functional purpose.

The legal structures of administrative offenses related to violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine are characterized. The general principles of proceedings in cases of violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine are determined. The peculiarities of the legal status of participants in proceedings in cases of violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine are revealed. The stages of proceedings in cases of violation of the requirements of the sanitary legislation of Ukraine which include: opening proceedings and administrative investigation, consideration of a case on an administrative offense and making a decision on it, appealing the decision made in the case and executing the resolution in the case on an administrative offense, are considered.

Foreign experience of legal liability for violation of the requirements of the sanitary legislation is characterized. Prospects for improving administrative liability for violation of the requirements of the sanitary legislation in Ukraine which covers three interrelated areas: regulatory, institutional and procedural, and informational and educational are determined.

A new version of Article 44-3 of the Code of Administrative Offenses entitled «Violation of Quarantine Rules» has been proposed, which provides for: differentiation of liability by subjects (citizens and officials); introduction of alternative sanctions (warning or fine); identification of repeated commission of an offense as a qualifying feature with an increased sanction; bringing the disposition into line with the single basic law.

The paper places particular emphasis on the importance of amending and supplementing Ukraine's current public health legislation and adapting it to the rules, requirements, and standards in force in the European Union. Among other things, this concerns the need to review the scope of administrative sanctions for breaches of Ukraine's public health legislation by increasing the level of administrative fines and allowing for the application of additional administrative measures against legal entities, in particular in the form of a temporary suspension of operations.

The practical significance of the research findings has been emphasized; these findings can be utilized in: the field of scientific research, law-making, law enforcement and the educational process.

Key words: administrative liability, administrative offense, sanitary legislation, sanitary supervision, sanitary standards and rules, quarantine, epidemic, healthcare, health care institutions, medical care, medical services, state supervision, protocol, proceedings.